

Hammerslagspris ved medlemssalg og auktion den 9. januar 2007

Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris	Nr.	Pris
1	110	22	50	43	0	64	0	85	22	106	20
2	300	23	0	44	0	65	13	86	96	107	20
3	30	24	5	45	0	66	46	87	100	108	11
4	18	25	38	46	0	67	66	88	26	109	1400
5	15	26	50	47	100	68	50	89	280	110	1450
6	16	27	10	48	0	69	50	90	260	111	1450
7	40	28	54	49	66	70	5	91	150	112	12
8	40	29	105	50	7	71	5	92	150	113	170
9	40	30	300	51	25	72	66	93	105	114	15
10	40	31	125	52	170	73	12	94	150	115	70
11	40	32	125	53	40	74	12	95	220	116	28
12	0	33	92	54	0	75	55	96	100	117	100
13	0	34	41	55	30	76	0	97	70	118	18
14	40	35	50	56	10	77	5	98	110	119	50
15	43	36	52	57	32	78	0	99	50	120	60
16	46	37	44	58	5	79	1675	100	50	121	14
17	43	38	105	59	62	80	175	101	0	122	560
18	40	39	44	60	5	81	920	102	80	123	710
19	20	40	50	61	5	82	50	103	70	124	130
20	10	41	10	62	10	83	270	104	75	125	12
21	7	42	0	63	0	84	0	105	20	©	

Numismatisk Forening afholder medlemsmøde med auktion
tirsdag den 13. marts 2007 kl. 19.30
 i NygadeHuset i Aabenraa.

Petri soft demonstrerer CoinDb.

**Læs mere om programmerne og hent et gratis demo program med CoinDB
 (eller Indbo og ImageDB) (max 25 poster) her**
www.petrisoft.dk.

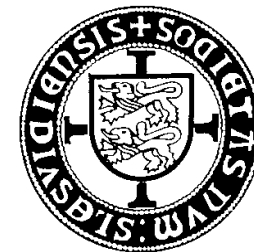
Der kan bestilles og levering 13/3 følgende:

CoinDB Std til 225kr (normalpris 249kr)

CoinDB Pro til 449 (normalpris 499kr)

Bestilling til Jens Madsen

Numismatisk Forening for Nord- og Sydslesvig

Nr. 7

13 marts 2007

Auktion nr. 376

46. årgang

Sønderjyske nødpengesedler 1920 og nødpengesedler omkring statsbankerotten i 1813.

Af Henry Hofmand Nielsen, Skærbæk

Når ordet nødpengesedler nævnes her i landet og i særdeleshed her i landsdelen, forbinder man det gerne med de sønderjyske sedler, der blev udgivet i begyndelsen af 1920, dels for at afhjælpe den katastrofale mangel på skillemønt, og dels som et led i nationalitetskampen, der af de små historisk interessante pengesedler, eller måske rettere papirlapper, afspejles i alle nationalitetskampens faser.

Som lokalt interessante kan i denne forbindelse nævnes de to Skærbæksedler med værdiangivelserne 50 og 25 Penning, og hvor nationalitetskampen især kommer til udtryk på 25 Penning sedlen, hvor der omkring motivet af en maskingeværstilling i havdiget står; Med vold de vilde verden vinde, de styrtedes fra magtens tinde. 50 Penning sedlen har et mere fredeligt motiv med markmandens hus med Lars med springstaven placeret syd for indgangsdøren.

For begge sedler gælder det, at kommuneforstander A. C. Nielsen den 10. april 1920 har attesteret, at Skærbæk kommune vil indveksle sedlerne indtil en måned efter genforeningen.

Det har dog ikke kun været under og umiddelbart efter første verdenskrig, at der er blevet udstedt nødpengesedler. Den 5. januar 1813 indtraf statsbankerotten i Danmark som en umiddelbar følge af krigen med England. Denne for landet så katastrofale situation havde været frygtet, men også forudset år forinden, hvilket bevirkede en enorm hamstring af gangbare guld-, sølv-, ja endog kobbermønter. Nord for Kongeåen bevirkede dette, at mange private firmaer udgav egne penge-sedler for at afhjælpe mangelen på skillemønt. I hertugdømmerne, altså blandt andet også i Nordslesvig var det dog kun byerne, der udstedte nødpengesedler, idet hamstringen af præget mønt ikke her var så udtalt som i kongeriget. Således blev der i Sønderborg udstedt 2½ Schilling nødpengesedler og i Flensborg 4 Schilling sedler.

Medlemsblad for:
**Numismatisk Forening
for Nord- og Sydslesvig**

Redaktion:

Palle Gulddahl
Slotsbakken 5
6300 Graasten
Palle@Gulddahl.dk

Gengivelse af artikler kun
efter indhentet tilladelse
og med kildeangivelse.

Formand:

Henning Kjær
Kærmindevej 17
6400 Sønderborg.

Telefon:
74 43 34 82

Fakjaer@mail.tele.dk

Kommissioner:

Faste bud på
medlemssalgslisten og
auktionslisten modtages af
Jens Madsen
Jørgensby 14
6310 Broager
TLF. 74 44 95 63
jensmadsen@stofanet.dk

Oplag: ca. 165 stk.

Foreningens vedtægter kan
altid rekvireres hos
formanden.
www.alskens.dk/numis/
[www.gladsaxegymnasium
.dk/2/](http://www.gladsaxegymnasium.dk/2/)

Tryk: Langenberg
Sønderborg

Særlig interessant for vort område er det, at der i 1812 i Tønder blev udstedt 4 og 12 Schilling nødpengesedler, men det er dog ikke ganske klart, hvorvidt disse sedler har været i omløb. Forklaringen er sikkert den, at de blev udstedt sidst på året 1812 og nåede således ikke ud i omsætningen, før statsbankerotten indtraf den 5. januar 1813.

Årsagen ligger formodentlig i, at der sidst i december 1812 fra København til hertugdømmerne blev sendt 120.000 rigsdaler i indkaldte danske kobber 2-skillings, for der, altså i hertugdømmerne, at fungere med værdien 1 Skilling lybsk i omsætningen. Behovet for skillemønt i hvert fald i Tønderområdet, synes derfor at være dækket de få uger indtil den 5. januar 1813.

For samlere er Tøndersedlerne en raritet af høj rang. Fire schillingen er trykt på lyst, rødbrunt og meget lidt holdbart papir, mens der til Tolv schillingen er brugt noget stærkere og hvidt papir, for begge seddeltyper gælder det, at de kun er trykt på den ene side. De er alle nummereret i hånden og forsynet med fire håndskrevne underskrifter. Tolv schillingen har følgende tekst: Gegen Zehn dieser Scheine wird von der Tonderchen Statskasse an den Inhaber Ein auf den Schazkammer-Abtragsfonds ausgestellt Repräsentativ, lautend auf Zwen Reichsthaler 24 Schilling, bezahlt. På fire schillingen står det samme, blot begyndende med: Gegen Dreizig... De fire personer, der har underskrevet er: Georg Frederik Horup, Hans Petersen Angel, Christian Mathæi Carstensen og Christian Outzen.

Georg Frederik Horup var født 1758 på godset Seekamp i Holsten. Han havde fra 1781 fungeret som bysekretær i Tønder og blev i 1812 af regeringen udnævnt til borg-

mester. I perioden 1816 til 1819 var han tillige politimester i Tønder, og fra 1820 til 1833 var han formand for Tønder Sparekasse. I 1834, altså som 76-årig, får han efter ansøgning bevilget sin afsked som Tønders borgmester, og der tillagdes ham en årlig pension på 800 Rigsdaler, hvilket svarede til ca. 1/3 af hans embedsindtægter.

Hans Petersen Angel var gårdmandssøn fra Ulkebøl ved Nibøl. Han aflægger borgered som købmand i Tønder i 1800 og gifter sig samme år med Ester, enke efter købmand Hans Jensen Angel og antager efter ham Angelnavnet. I årene 1812 til 1814 var han kæmner i Tønder. Christian Mathæi Carstensen aflagde borgered som købmand i Tønder i 1797. Han stammede fra Vester Anflod ved Møgeltønder. Han var kæmner i Tønder i perioden 1811 til 1812.

Christian Outzen var født 1768. Hans far var købmand i Tønder og nedstammede fra den kendte Outzen-slægt i Emmelev. Christian Outzen var kniplingskræmmer. I årene 1815 til 1826 var han tillige kæmner i Tønder, og fra 1826 til sin død i 1840 var han rådmand i Tønder.

Som indledningsvis nævnt forbinder man gerne nødpengesedler med dem, der blev udstedt omkring Genforeningen 1920. Slutteligt skal nævnes, at Tønder den 10. februar 1920 udstedte nødpengesedler med værdiangivelserne Een Mark, Halvtreds Penning, 25 Penning og 20 Penning. Det er særdeles smukke sedler med motiver af blandt andet Tønders dengang berømte kvægmarked, torvet i Tønder med det bekendte træ, Kagemanden og Kirsten Svendsdatter, som i 1639 fandt det store guldhorn, samt på 20 Penning sedlen et interiør fra værtshuset Weissen Schwan og med påskriften: Hvor var det dejligt i gamle Dage, da Kunde man lade en Puns sig smage for Tyve - Penning. Her er altså et eksempel på, at det ikke altid var hård politisk propaganda, disse interessante sedler også blev brugt til at udvirke.

Kilder:

*Olav Bonefeld: Nødpengesedler omkring statsbankerotten 1813.
Johannes Brøndsted: Guldhornene.*

Artiklen blev første gang bragt i blad nr 320